

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a doua)

31 mai 2018*

„Trimitere preliminară – Protecția consumatorilor – Clauze abuzive în contractele încheiate cu consumatorii – Directiva 93/13/CEE – Articolul 7 alineatul (1) – Contracte de împrumut încheiate într-o monedă străină – Legislație națională care prevede cerințe procedurale specifice pentru a contesta caracterul abuziv – Principiul echivalenței – Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene – Articolul 47 – Dreptul la protecție jurisdicțională efectivă”

În cauza C-483/16,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Fővárosi Törvényszék (Curtea din Budapesta-Capitală, Ungaria), prin decizia din 29 august 2016, primită de Curte la 6 septembrie 2016, în procedura

Zsolt Sziber

împotriva

ERSTE Bank Hungary Zrt.,

cu participarea:

Mónika Szeder,

CURTEA (Camera a doua),

compusă din domnul M. Ilešič, președinte de cameră, domnul A. Rosas, doamnele C. Toader și A. Prechal (raportor) și domnul E. Jarašiūnas, judecători,

avocat general: domnul N. Wahl,

grefier: domnul I. Illéssy, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 24 octombrie 2017,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru ERSTE Bank Hungary Zrt., de T. Kende și de P. Sonnevend, ügyvédek;
- pentru guvernul maghiar, de M. Z. Fehér, în calitate de agent;
- pentru Comisia Europeană, de A. Cleenewerck de Crayencour și de A. Tokár, în calitate de agenți,

* Limba de procedură: maghiara.

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 16 ianuarie 2018,
pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 169 TFUE, a articolelor 20, 21, 38 și 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”), a articolului 7 alineatele (1) și (2) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO 1993, L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273), interpretat în lumina articolului 8 din această directivă, precum și a considerentului (47) al Directivei 2008/48/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2008 privind contractele de credit pentru consumatori și de abrogare a Directivei 87/102/CEE a Consiliului (JO 2008, L 133, p. 66, și rectificare în JO 2009, L 207, p. 14, JO 2010, L 199, p. 40, JO 2011, L 234, p. 46, și JO 2015, L 36, p. 15).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între domnul Zsolt Sziber, pe de o parte, și ERSTE Bank Hungary Zrt. (denumită în continuare „ERSTE Bank”), pe de altă parte, în legătură cu o cerere în constatarea caracterului abuziv al anumitor clauze incluse într-un contract de împrumut încheiat în scopul achiziționării unei locuințe, acordat și rambursat în forinți maghiari (HUF), dar care a fost înregistrat în franci elvețieni (CHF) pe baza cursului de schimb în vigoare la data efectuării plății.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

Directiva 87/102/CEE

- 3 Potrivit articolului 2 alineatul (1) litera (a) din Directiva 87/102/CEE a Consiliului din 22 decembrie 1986 de apropiere a actelor cu putere de lege și a actelor administrative ale statelor membre privind creditul de consum (JO 1987, L 42, p. 48, Ediție specială, 15/vol. 1, p. 252), această directivă nu se aplică contractelor de credit sau contractelor prin care se promite acordarea creditului destinat în primul rând dobândirii sau menținerii drepturilor de proprietate asupra unui teren sau asupra unei clădiri existente sau proiectate.

Directiva 93/13

- 4 Al douăzeci și patrulea considerent al Directivei 93/13 are următorul cuprins:
„[...] autoritățile judiciare sau administrative din statele membre trebuie să aibă la dispoziție mijloace adecvate și eficace pentru a împiedica aplicarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii”.
- 5 Articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 prevede:
„Statele membre stabilesc că clauzele abuzive utilizate într-un contract încheiat cu un consumator de către un vânzător sau un furnizor, în conformitate cu legislația internă, nu creează obligații pentru consumator, iar contractul continuă să angajeze părțile prin aceste clauze, în cazul în care poate continua să existe fără clauzele abuzive.”

- 6 Potrivit articolului 7 alineatul (1) din această directivă:

„Statele membre se asigură că, în interesul consumatorilor și al concurenților, există mijloace adecvate și eficiente pentru a preveni utilizarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii de către vânzători sau furnizori.”

Directiva 2008/48

- 7 Articolul 2 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2008/48 prevede:

„Prezenta directivă nu se aplică următoarelor contracte:

- (a) contracte de credit garantate fie prin ipotecă, fie printr-o altă garanție comparabilă, utilizată în mod curent într-un stat membru asupra unui bun imobil, fie printr-un drept legat de un bun imobil;”.

Dreptul maghiar

Vechiul Cod civil

- 8 Articolul 239/A alineatul (1) din Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (Legea nr. IV din 1959 privind Codul civil), în versiunea sa în vigoare până la 14 martie 2014 (denumită în continuare „vechiul Cod civil”), prevedea:

„Părțile pot solicita instanței să constate nulitatea contractului sau a unora dintre clauzele acestuia (nulitate parțială), fără a fi necesar să solicite de asemenea aplicarea consecințelor nulității.”

Codul civil

- 9 Potrivit articolului 6:108 din Polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (Legea nr. V din 2013 privind Codul civil), în vigoare de la 15 martie 2014 (denumită în continuare „Codul civil”):

„(1) Niciun drept nu se poate întemeia pe un contract nul și nu se poate solicita executarea unui astfel de contract. Instanța aplică, pe baza unei cereri formulate în acest sens de una dintre părți, consecințele juridice ale nulității, în conformitate cu dispozițiile privind prescripția și uzucapiunea.

(2) Părțile pot solicita instanței să constate nulitatea contractului sau a unora dintre clauzele acestuia (nulitate parțială), fără a fi necesar să solicite de asemenea aplicarea consecințelor nulității.

(3) Instanța se poate pronunța cu privire la consecințele juridice ale nulității chiar și fără să țină seama de cererea părților, dar nu poate adopta o soluție față de care părțile se opun.”

Legea DH 1

- 10 Potrivit articolului 1 alineatul (1) din Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény [Legea nr. XXXVIII din 2014 de reglementare a aspectelor specifice privind decizia

pronunțată de Kúria (Curtea Supremă, Ungaria) pentru unificarea jurisprudenței în materia contractelor de împrumut încheiate de instituțiile financiare cu consumatorii, denumită în continuare „Legea DH 1”]:

„Prezenta lege se aplică contractelor de împrumut încheiate cu consumatorii între 1 mai 2004 și data intrării în vigoare a prezentei legi. În sensul prezentei legi, noțiunea «contract de împrumut încheiat cu consumatorii» se referă la orice contract de împrumut în orice monedă străină (raportat la sau exprimat într-o monedă străină și rambursat în HUF) sau în HUF ori la orice contract de leasing, încheiat între o instituție financiară și un consumator, în cazul în care acesta cuprinde o clauză generală sau o clauză contractuală care nu a fost negociată în mod individual în sensul articolului 3 alineatul (1) sau al articolului 4 alineatul (1).”

11 Articolul 3 alineatele (1) și (2) din Legea DH 1 prevede:

„(1) În contractele de împrumut încheiate cu consumatorii, este nulă clauza – cu excepția condițiilor contractuale care au fost negociate în mod individual – în temeiul căreia instituția financiară decide să aplice la deblocarea fondurilor destinate achiziționării bunului care face obiectul împrumutului sau al leasingului cursul de cumpărare, iar la rambursare să aplice cursul de vânzare sau un alt curs de schimb decât cel stabilit la deblocarea fondurilor.

(2) Clauza lovită de nulitate în temeiul alineatului (1) este înlocuită – fără a aduce atingere dispozițiilor alineatului (3) – atât în ceea ce privește deblocarea fondurilor, cât și rambursarea (inclusiv plata ratelor și a tuturor costurilor, taxelor și comisioanelor stabilite în valută), cu o dispoziție de aplicare a cursului de schimb oficial stabilit de Banca Națională a Ungariei pentru moneda străină corespunzătoare.”

12 Articolul 4 din legea menționată prevede:

„(1) În cazul contractelor de împrumut încheiate cu consumatorii care prevăd posibilitatea efectuării unei modificări unilaterale, este considerată abuzivă – cu excepția condițiilor contractuale care au fost negociate în mod individual – orice clauză care permite majorarea unilaterală a dobânzilor, a costurilor și a comisioanelor [...]

(2) O clauză contractuală precum cea menționată la alineatul (1) este nulă dacă instituția financiară nu a solicitat inițierea unui proces civil [...] sau dacă instanța a respins acțiunea sau a pus capăt procedurii, cu excepția situației în care, în ceea ce privește clauza contractuală, poate fi inițiată procedura contencioasă [...], dar aceasta nu a fost inițiată sau a fost inițiată dar instanța nu a constatat nulitatea clauzei contractuale în conformitate cu alineatul (2a).

(2a) O clauză contractuală precum cea menționată la alineatul (1) este nulă în cazul în care instanța a constatat nulitatea sa în temeiul legii speciale în materia lichidării conturilor în cadrul unei proceduri contencioase inițiate în interes public prin introducerea unei acțiuni de către autoritatea de supraveghere.

(3) În cazurile menționate la alineatele (2) și (2a), instituția financiară efectuează o lichidare a conturilor cu consumatorul în conformitate cu modalitățile stabilite prin lege specială.”

Legea DH 2

13 Potrivit articolului 37 alineatele (1)-(3) din Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről szóló 2014. évi XL. törvény [Legea nr. XL din 2014 privind normele referitoare la lichidarea conturilor

prevăzute în Legea nr. XXXVIII din 2014 de reglementare a anumitor aspecte privind decizia Kúria (Curtea Supremă) pentru unificarea jurisprudenței în materia contractelor de împrumut încheiate de instituțiile financiare cu consumatorii și alte dispoziții, denumită în continuare „Legea DH 2”];

„(1) În ceea ce privește contractele care intră în domeniul de aplicare al prezentei legi, părțile pot solicita instanței să constate nulitatea contractului sau a anumitor clauze ale acestuia (denumită în continuare «nulitate parțială») – indiferent de cauzele care stau la baza nulității respective – numai dacă solicită de asemenea ca instanța să aplice consecințele juridice ale nulității (și anume constatarea validității contractului sau a producerii efectelor până la pronunțarea deciziei). În lipsa unei astfel de cereri – și după ce părțile i s-a acordat posibilitatea de a remedia deficiențele fără a-i da curs – instanța nu se poate pronunța cu privire la fondul acțiunii. În cazul în care părțile solicită să se stabilească consecințele juridice ale nulității totale sau parțiale, acestea trebuie să menționeze de asemenea ce consecință juridică doresc să aplice instanța. În ceea ce privește aplicarea consecințelor juridice, părțile trebuie să formuleze o cerere expresă și determinată din punct de vedere valoric, care să includă și lichidarea conturilor efectuată între acestea.

(2) Ținând seama de prevederile alineatului (1), în ceea ce privește contractele care intră sub incidența prezentei legi, în temeiul articolului 239/A alineatul (1) din [Codul civil din 1959] sau al articolului 6:108 alineatul 2 din [Codul civil din 2013], cu condiția respectării cerințelor prevăzute de prezenta lege, cererea trebuie respinsă fără citarea părților în procedurile pendinte în constatarea nulității totale sau parțiale a unui contract sau să se pună capăt acestor proceduri. Nu este necesar să se respingă cererea fără citarea părților sau să se pună capăt procedurii dacă partea respectivă, pe lângă cererea de constatare a nulității totale sau parțiale, a formulat și un alt capăt de cerere; în acest caz, se consideră că partea nu își menține cererea prin care solicită constatarea nulității. Astfel se va proceda și în cazul procedurilor repuse pe rol după încetarea suspendării.

(3) În cazul în care, într-o procedură pendinte, nu mai este necesar să se respingă cererea fără citarea părților, trebuie să se pună capăt procedurii dacă partea respectivă nu solicită, prin cererea sa introductivă (sau, după caz, prin cererea reconvențională), în termen de 30 de zile de la comunicarea solicitării de remediere a deficiențelor, ca instanța să stabilească consecințele juridice ale nulității totale sau parțiale a contractului și, în plus, dacă nu precizează care este consecința juridică a cărei aplicare o solicită. Nu este necesar să se pună capăt procedurii dacă partea respectivă a formulat o altă cerere în aceeași procedură, în plus față de cererea de constatare a nulității totale sau parțiale a contractului; în acest caz, se consideră că partea nu își menține cererea prin care solicită constatarea nulității.”

14 Articolul 37/A alineatul (1) din Legea DH 2 prevede:

„La stabilirea consecințelor juridice ale nulității, instanța – pe baza datelor referitoare la lichidarea verificată a conturilor, în conformitate cu articolul 38 alineatul (6) – stabilește obligațiile de plată ale părților, aplicând normele privind lichidarea conturilor prevăzute de prezenta lege.”

15 Articolul 38 alineatul (6) din legea menționată prevede:

„Lichidarea conturilor se consideră verificată dacă:

- a) în termenul prevăzut de prezenta lege, consumatorul nu a depus o reclamație la instituția financiară pentru a contesta lichidarea conturilor sau nu a depus o reclamație prin care să invoce că instituția financiară nu a efectuat lichidarea conturilor în ceea ce îl privește;
- b) în termenul prevăzut de prezenta lege, consumatorul nu a inițiat o procedură la organismul de conciliere în materie financiară;

- c) în termenul prevăzut de prezenta lege, consumatorul sau instituția financiară nu au inițiat procedura necontencioasă prevăzută la articolul 23 alineatul (1) sau procedura contencioasă prevăzută la articolul 23 alineatul (2) din prezenta lege;
- d) decizia prin care s-a încheiat procedura necontencioasă prevăzută la articolul 23 alineatul (1) sau procedura contencioasă prevăzută la articolul 23 alineatul (2) inițiată de consumator sau de instituția financiară a rămas definitivă.”

Legea DH 3

- 16 Potrivit articolului 3 alineatul (1) din az egyes fogyasztói kölcsönszerződések devizanemének módosulásával és a kamatszabályokkal kapcsolatos kérdések rendezéséről szóló 2014. évi LXXVII. törvény (Legea nr. LXXVII din 2014 de reglementare a anumitor aspecte privind modificarea monedei în care sunt exprimate unele contracte de împrumut și a normelor privind dobânzile, denumită în continuare „Legea DH 3”):

„Contractele de împrumut încheiate cu consumatorii se modifică de drept, în conformitate cu dispozițiile prezentei legi.”

- 17 Articolul 10 din Legea DH 3 prevede:

„În ceea ce privește contractele de împrumut ipotecar încheiate în monedă străină sau exprimate în monedă străină, instituția financiară creditoare are obligația ca, în termenul pe care îl are la dispoziție pentru executarea obligației de lichidare a conturilor în temeiul [Legii DH2], să convertească în totalitate datoria existentă în temeiul unui contract de împrumut ipotecar încheiat în monedă străină sau exprimat în monedă străină ori care rezultă dintr-un astfel de contract, astfel cum a fost stabilită pe baza lichidării conturilor efectuate în conformitate cu [Legea DH2] – inclusiv dobânzile, taxele, comisioanele și costurile percepute în monedă străină – într-o creanță în forinți, reținând valoarea cea mai favorabilă consumatorului la data de referință (denumită în continuare «conversia în HUF» dintre:

- a) media dintre cursurile de schimb ale monedei străine stabilite în mod oficial de Banca Națională a Ungariei în perioada cuprinsă între 16 iunie 2014 și 7 noiembrie 2014 sau
- b) cursul de schimb al monedei străine stabilit în mod oficial de Banca Națională a Ungariei la 7 noiembrie 2014.”

- 18 Articolul 15/A din respectiva lege prevede:

„(1) În procedurile care au fost inițiate în vederea constatării nulității totale (sau a nulității parțiale) a contractelor de împrumut încheiate cu consumatorii sau în vederea stabilirii consecințelor juridice ale nulității și care sunt încă pendinte, trebuie să se aplice normele privind conversia în HUF instituite prin prezenta lege în ceea ce privește quantumul datoriei consumatorului care rezultă din contractul de împrumut în monedă străină sau exprimat în monedă străină pe care acesta l-a încheiat în calitate de consumator, astfel cum a fost stabilită pe baza lichidării conturilor efectuate în conformitate cu [Legea DH 2].

(2) Suma rambursată de consumator până la data pronunțării deciziei se deduce din quantumul datoriei acestuia, astfel cum a fost stabilită în HUF la data de referință pentru efectuarea lichidării conturilor.

(3) În cazul în care se constată validitatea contractului de împrumut încheiat cu consumatorul, trebuie să se stabilească, potrivit dispozițiilor prezentei legi, drepturile și obligațiile contractuale ale părților care rezultă din lichidarea conturilor efectuată în conformitate cu [Legea DH 2].”

Litigiul principal și întrebările preliminare

- 19 La 7 mai 2008, domnul Sziber, în calitate de debitor, și doamna Mónika Szeder, în calitate de codebitor, au contractat la ERSTE Bank un împrumut în scopul achiziționării unei locuințe, încheiat în CHF, dar care a fost acordat și care trebuia rambursat în HUF. Contractul de împrumut în cauză a fost înregistrat în CHF pe baza cursului de schimb al zilei și i s-a anexat un contract de ipotecă imobiliară. Acest contract de împrumut conține clauze care prevăd, pe de o parte, o diferență între cursul de schimb aplicabil la acordarea împrumutului și cel aplicabil la rambursarea acestuia, respectiv cursul la cumpărare aplicat de ERSTE Bank și cursul la vânzare practicat de aceasta (denumită în continuare „diferența dintre cursurile de schimb”), și, pe de altă parte, o opțiune de modificare unilaterală în beneficiul ERSTE Bank care îi permite să majoreze dobânzile, comisioanele și costurile (denumită în continuare „opțiunea de modificare unilaterală”).
- 20 În cererea sa introductivă, domnul Sziber a solicitat instanței de trimitere, cu titlu principal, să constate nulitatea contractului de împrumut în cauză, în măsura în care, *primo*, acesta ar avea ca obiect o prestație imposibilă, din moment ce nu ar conține nici valoarea diferitor rate, nici valoarea capitalului împrumutat și, respectiv, a dobânzilor și întrucât nu ar fi posibil să plătească o sumă în monedă străină într-un cont de împrumut în HUF, *secundo*, acest contract nu ar fi precizat tipul de curs aplicat pentru conversie și, *tertio*, ERSTE Bank nu ar fi îndeplinit cerința unei evaluări adecvate a împrumutului sub aspectul solvabilității debitorului, ținând seama în special de riscul cursului de schimb. În plus, amplasarea riscului cursului de schimb nu ar putea fi apreciată de consumator, care nu ar deține informații clare sau inteligibile.
- 21 Cu titlu subsidiar, domnul Sziber a solicitat Fővárosi Törvényszék (Curtea din Budapesta-Capitală, Ungaria) să constate nulitatea anumitor clauze contractuale. Potrivit acestuia, în primul rând, clauza care figurează la punctul VII.2 din contractul de împrumut în discuție este abuzivă întrucât amplasarea riscului cursului de schimb nu putea fi apreciată de consumator, care deținea informații care nu erau nici clare, nici inteligibile. În al doilea rând, clauza care figurează la punctul VIII.13 din acest contract ar fi abuzivă, întrucât ar permite ca o comunicare bancară să fie integrată în contractul menționat, ceea ce, prin faptul că conferă ERSTE Bank dreptul de a-l completa, ar încălca echilibrul contractual dintre părți. În al treilea rând, punctul II.1 din contractul de împrumut în cauză, referitor la stabilirea ratelor în funcție de datele cuprinse într-o comunicare bancară, punctul III.2 din acest contract, referitor la rata dobânzii și la gradul de variabilitate a acesteia, și punctul III.3 din contractul respectiv, care prevede dreptul de a majora dobânzile, ar avea caracterul unor clauze abuzive.
- 22 Instanța de trimitere i-a indicat domnului Sziber că îi revenea acestuia sarcina de a-și modifica acțiunea, având în vedere printre altele articolul 37 din Legea DH 2, prin precizarea, pe de o parte, a consecinței juridice pe care dorea să o obțină ca urmare a eventualei constatări a nulității contractului de împrumut în cauză și, pe de altă parte, prin completarea lichidării conturilor prevăzute la articolul 38 alineatul (6) din Legea DH 2, pentru a preciza sumele pe care acesta apreciază că le-a plătit ca urmare a unor clauze eventual abuzive, altele decât cele deja luate în considerare în cadrul respectivei lichidări a conturilor, și anume clauzele menționate la articolele 3 și 4 din Legea DH 1.
- 23 Or, deși instanța de trimitere arată că domnul Sziber și-a modificat de mai multe ori cererea introductivă, acesta din urmă, în pofida solicitării făcute în acest sens de instanța menționată, nu ar fi prezentat o cerere de modificare a cererii sale introductive. Instanța respectivă arată că, în consecință, ar trebui, în principiu, să pună capăt procedurii, fără a examina litigiul pe fond.
- 24 Cu toate acestea, în răspunsul la o întrebare adresată de Curte, instanța de trimitere a arătat că litigiul este încă pendent în fața sa.
- 25 Instanța de trimitere urmărește să afle dacă dreptul Uniunii se opune sau nu se opune unor dispoziții din Legile DH 1 și DH 2 în temeiul cărora, pe de o parte, două clauze cuprinse în majoritatea contractelor încheiate în monedă străină, și anume cele referitoare la diferența dintre cursurile de

schimb și la opțiunea de modificare unilaterală, sunt considerate abuzive, iar instituția financiară este obligată să întocmească o lichidare a conturilor referitoare la clauzele respective și, pe de altă parte, consumatorul este obligat să precizeze ce consecință juridică a nulității totale sau parțiale a contractului de împrumut în cauză dorește să se stabilească și să cuantifice aceste pretenții în ceea ce privește unele clauze eventual abuzive, altele decât cele două, în timp ce debitorii care au încheiat contracte de împrumut care nu sunt exprimate în monedă străină nu sunt obligați să furnizeze aceste precizări și cuantificări.

26 În plus, instanța de trimitere arată că, pentru acești din urmă debitori, se poate solicita aplicarea, adesea mai favorabilă, a consecinței juridice a nulității care constă în restabilirea situației anterioare încheierii contractului de împrumut în cauză, în timp ce articolul 37 din Legea DH 2 exclude această cale pentru contractele de împrumut care intră în domeniul său de aplicare.

27 În aceste condiții, Fővárosi Törvényszék (Curtea din Budapesta-Capitală, Ungaria) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Următoarele dispoziții din dreptul Uniunii, și anume articolul [169 alineatele (1) și (2) TFUE], interpretat în lumina alineatului (3) al aceleiași dispoziții, articolul 38 din [cartă], articolul 7 alineatele (1) și (2) din [Directiva 93/13] coroborat cu articolul 8 din aceeași directivă, precum și considerentul (47) al [Directivei 2008/48] trebuie interpretate

în sensul că se opun unei reglementări naționale (și aplicării acesteia) care stabilește condiții suplimentare

în detrimentul părții din procedură (reclamant sau pârât) care, în perioada cuprinsă între 1 mai 2004 și 26 iulie 2014, a încheiat în calitate de consumator un contract de împrumut în care era inclusă o clauză abuzivă care prevedea [o opțiune de modificare unilaterală] sau o prevedere contractuală abuzivă referitoare la [diferența dintre cursurile de schimb],

cu precizarea că aceste condiții suplimentare impun printre altele, pentru a putea invoca în mod util în fața instanțelor drepturile care decurg din nulitatea respectivelor contracte încheiate cu consumatorii, depunerea unui act procesual civil [în principal, o cerere introductivă, o cerere de modificare a cererii introductive sau o excepție privind nulitatea invocată de pârât – împotriva cererii de obligare a consumatorului – ori o cerere de modificare a acestei excepții, o cerere reconvențională sau o cerere de modificare a unei astfel de cereri reconvenționale] care, pentru ca instanța să poată soluționa pe fond cauza, trebuie în mod obligatoriu să aibă un anumit conținut,

în timp ce partea din procedură, alta decât persoana care a încheiat un contract de împrumut în calitate de consumator, precum și partea din procedură care a încheiat în aceeași perioadă, în calitate de consumator, un contract de împrumut diferit de cel menționat anterior nu trebuie să prezinte un astfel de act cu un anumit conținut?

2) Atât în cazul unui răspuns afirmativ al Curții, cât și în cazul unui răspuns negativ la prima întrebare preliminară, care este formulată în termeni mai generali decât [prezenta] întrebare [...], dispozițiile dreptului Uniunii menționate [în cuprinsul primei întrebări] trebuie interpretate în sensul că se opun aplicării în cazul părții din procedură care a încheiat, în calitate de consumator, un contract de împrumut în sensul [primei întrebări preliminare] a condiții[lor] suplimentare obligatorii [menționate în continuare] [la literele a)-c)]:

a) în cadrul procedurii judiciare, [cererea introductivă, cererea de modificare a cererii introductive sau excepția nulității invocată de pârât – împotriva cererii de obligare a consumatorului – ori cererea de modificare a acestei excepții, cererea reconvențională a pârâtului sau cererea de modificare a acestei cereri reconvenționale] pe care trebuie să o depună partea din procedură

(reclamant sau pârât) care a încheiat, în calitate de consumator, un contract de împrumut [în sensul primei întrebări preliminare] poate fi examinată și admisă pe fond numai dacă, prin actul respectiv,

partea din procedură solicită instanței nu doar să constate nulitatea totală sau parțială a contractului de împrumut vizat [la prima întrebare preliminară], ci și să aplice consecințele juridice ale nulității totale,

în timp ce partea din procedură, alta decât persoana care a încheiat un contract de împrumut în calitate de consumator, precum și partea din procedură care a încheiat în aceeași perioadă, în calitate de consumator, un contract de împrumut diferit de cel menționat anterior nu trebuie să depună un astfel de act cu un anumit conținut?

- b) în cadrul procedurii judiciare, [cererea introductivă, cererea de modificare a cererii introductive sau excepția nulității invocată de pârât – împotriva cererii de obligare a consumatorului – ori cererea de modificare a acestei excepții, cererea reconvențională a pârâtului sau cererea de modificare a acestei cereri reconvenționale] pe care trebuie să o depună partea din procedură (reclamant sau pârât) care a încheiat, în calitate de consumator, un contract de împrumut în sensul [primei întrebări preliminare] poate fi examinată și admisă pe fond numai dacă, prin actul respectiv,

partea din procedură nu solicită ca instanța, pe lângă constatarea judiciară a nulității totale a contractului încheiat în calitate de consumatori în sensul [primei întrebări preliminare], să aplice, printre consecințele juridice ale nulității totale, pe aceea care constă în repunerea în situația anterioară încheierii contractului,

în timp ce partea din procedură, alta decât persoana care a încheiat un contract de împrumut în calitate de consumator, precum și partea din procedură care a încheiat în aceeași perioadă, în calitate de consumator, un contract de împrumut diferit de cel menționat anterior nu trebuie să depună un astfel de act cu un anumit conținut?

- c) în cadrul procedurii judiciare, [cererea introductivă, cererea de modificare a cererii introductive sau excepția nulității invocată de pârât – împotriva cererii de obligare a consumatorului – ori cererea de modificare a acestei excepții, cererea reconvențională a pârâtului sau cererea de modificare a acestei cereri reconvenționale] pe care trebuie să o depună partea din procedură (reclamant sau pârât) care a încheiat, în calitate de consumator, un contract de împrumut în sensul [primei întrebări preliminare] poate fi examinată și admisă pe fond numai dacă în actul respectiv

figurează o lichidare a conturilor foarte complexă din punct de vedere matematic (în conformitate cu dispozițiile naționale) în legătură cu perioada cuprinsă între data începerii raportului juridic contractual și data formulării cererii introductive, care trebuie efectuată ținând seama și de normele care reglementează conversia în forinți

și care trebuie să includă o detaliere defalcată, verificabilă din punct de vedere aritmetic, în care să se indice ratele exigibile care trebuie plătite în temeiul contractului, ratele plătite de reclamant, ratele exigibile care trebuie plătite și care sunt stabilite fără a lua în considerare clauza nulă, precum și valoarea diferenței dintre acestea și care trebuie să menționeze, sub forma unei sume totale, valoarea creanței pe care partea din procedură care a încheiat, în calitate de consumator, un contract de împrumut în sensul [primei întrebări preliminare] o datorează instituției de credit sau eventuala plată excedentară,

în timp ce partea din procedură, alta decât persoana care a încheiat un contract de împrumut în calitate de consumator, precum și partea din procedură care a încheiat în aceeași perioadă, în calitate de consumator, un contract de împrumut diferit de cel menționat anterior nu trebuie să depună un astfel de act cu un anumit conținut?

- 3) Dispozițiile din dreptul Uniunii [...] enumerate în cuprinsul [primei întrebări preliminare] trebuie interpretate în sensul că încălcarea acestora prin impunerea condițiilor suplimentare menționate anterior [în cuprinsul primei și al celei de a doua întrebări preliminare]

constituie în același timp o încălcare a articolelor 20, 21 și 47 din [cartă]

având în vedere de asemenea [...] că instanțele din statele membre trebuie să aplice dreptul Uniunii [...] în materia protecției consumatorilor inclusiv în situații care nu au caracter transfrontalier, cu alte cuvinte în situații pur interne, în conformitate cu [Hotărârea din 5 decembrie 2000, Guimont (C-448/98, EU:C:2000:663, punctul 23)] și cu [Hotărârea din 10 mai 2012, Duomo Gpa și alții (C-357/10-C-359/10, EU:C:2012:283, punctul 28)], precum și cu [Ordonanța din 3 iulie, Tudoran (C-92/14, EU:C:2014:2051, punctul 39)], sau trebuie să se considere este vorba despre o cauză cu caracter transfrontalier pentru simplul fapt că respectivele contracte de împrumut la care se referă [prima întrebare preliminară] constituie contracte de împrumut «bazate pe monedă străină?»

Cu privire la întrebările preliminare

Considerații introductive

- 28 Cu titlu introductiv, trebuie să se arate că nici Directiva 2008/48, menționată de instanța de trimitere în întrebările sale, nici Directiva 87/102, care a precedat-o și care, potrivit informațiilor disponibile în dosar, este relevantă *ratione temporis* având în vedere împrejurările din speță, nu sunt aplicabile în cauza principală. În această privință, trebuie amintit, pe de o parte, că articolul 2 alineatul (2) litera (a) din prima directivă prevede că aceasta nu se aplică contractelor de credit garantate fie prin ipotecă, fie printr-o altă garanție comparabilă, utilizată în mod curent într-un stat membru asupra unui bun imobil, fie printr-un drept legat de un bun imobil și, pe de altă parte, că articolul 2 alineatul (1) litera (a) din a doua directivă prevede că aceasta nu se aplică contractelor de credit destinate în primul rând dobândirii sau menținerii drepturilor de proprietate asupra unui teren sau asupra unei clădiri existente sau proiectate. Or, reiese în mod clar din decizia de trimitere că contractul care face obiectul litigiului principal este garantat prin ipotecă și că a fost încheiat în scopul achiziționării unei locuințe.
- 29 În schimb, Directiva 93/13 privește clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii. Prin urmare, având în vedere obiectul litigiului principal, trebuie să se efectueze interpretarea acesteia în lumina dispozițiilor relevante din cartă, în special a articolului 47 din aceasta, care consacră dreptul la o protecție jurisdicțională efectivă.

Cu privire la prima și la a doua întrebare

- 30 Prin intermediul primei și al celei de a doua întrebări, care trebuie analizate împreună, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 7 din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări naționale care prevede cerințe procedurale specifice, precum cele în discuție în litigiul principal, pentru acțiuni introduse de consumatorii care au încheiat contracte de împrumut în monedă străină care conțin o clauză referitoare la diferența dintre cursurile de schimb și/sau o clauză referitoare la opțiunea de modificare unilaterală.
- 31 Este necesar să se amintească cu titlu introductiv că, potrivit articolului 6 alineatul (1) din Directiva 93/13, statele membre stabilesc că clauzele abuzive utilizate într-un contract încheiat cu un consumator de către un vânzător sau un furnizor, în conformitate cu legislația internă, nu creează obligații pentru consumator, iar contractul continuă să angajeze părțile prin aceste clauze în cazul în care poate continua să existe fără clauzele abuzive.

- 32 În ceea ce privește consecințele care trebuie deduse din constatarea caracterului abuziv al unei dispoziții cuprinse într-un contract încheiat de un consumator cu un vânzător sau un furnizor, instanțele naționale au numai obligația de a exclude aplicarea unei clauze contractuale abuzive pentru ca aceasta să nu producă efecte obligatorii în ceea ce privește consumatorul (a se vedea în acest sens Hotărârea din 21 ianuarie 2015, *Unicaja Banco și Caixabank*, C-482/13, C-484/13, C-485/13 și C-487/13, EU:C:2015:21, punctul 28, precum și jurisprudența citată). Astfel, obiectivul urmărit de legiuitorul Uniunii în cadrul Directivei 93/13 constă în restabilirea echilibrului dintre părți, menținând totodată, în principiu, validitatea întregului contract, iar nu în anularea tuturor contractelor care conțin clauze abuzive (a se vedea în acest sens Hotărârea din 15 martie 2012, *Pereničová și Perenič*, C-453/10, EU:C:2012:144, punctul 31).
- 33 Pe de altă parte, reiese din cuprinsul articolului 7 alineatul (1) din Directiva 93/13 coroborat cu al douăzeci și patruilea considerent al acesteia că statele membre trebuie să se asigure că autoritățile judiciare sau administrative au la dispoziție mijloace adecvate și eficiente pentru a preveni utilizarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii de către vânzatori sau furnizori. În această privință, Curtea a reamintit caracterul și importanța interesului public pe care îl constituie protecția consumatorilor, care se găsesc într-o situație de inferioritate în raport cu profesioniștii (a se vedea în acest sens Hotărârea din 21 decembrie 2016, *Gutiérrez Naranjo și alții*, C-154/15, C-307/15 și C-308/15, EU:C:2016:980, punctul 56, precum și jurisprudența citată).
- 34 În această privință, Curtea a precizat în special că, deși revine statelor membre, prin intermediul dreptului lor național, sarcina de a defini condițiile în care are loc constatarea caracterului abuziv al unei clauze conținute într-un contract și în care se materializează efectele juridice concrete ale acestei constatări, nu este mai puțin adevărat că o astfel de constatare trebuie să permită restabilirea în drept și în fapt a situației în care s-ar găsi consumatorul în lipsa acestei clauze abuzive, mai concret prin instituirea unui drept la restituirea avantajelor dobândite în mod nejustificat, în detrimentul său, de către profesionist în temeiul respectivei clauze abuzive (Hotărârea din 21 decembrie 2016, *Gutiérrez Naranjo și alții*, C-154/15, C-307/15 și C-308/15, EU:C:2016:980, punctul 66).
- 35 Deși Curtea a stabilit deja, în mai multe privințe și ținând seama de cerințele prevăzute la articolul 6 alineatul (1) și la articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13, modul în care instanța națională trebuie să asigure protecția drepturilor conferite consumatorilor de această directivă, este la fel de adevărat că, în principiu, dreptul Uniunii nu armonizează procedurile aplicabile examinării caracterului pretins abuziv al unei clauze contractuale și că acestea sunt stabilite, prin urmare, de ordinea juridică internă a statelor membre, cu condiția însă ca acestea să nu fie mai puțin favorabile decât cele aplicabile unor situații similare supuse dreptului intern (principiul echivalenței) și să prevadă o protecție jurisdicțională efectivă, astfel cum este prevăzută la articolul 47 din cartă (a se vedea în acest sens Hotărârea din 14 aprilie 2016, *Sales Sinués și Drame Ba*, C-381/14 și C-385/14, EU:C:2016:252, punctul 32, precum și jurisprudența citată).
- 36 Acestea sunt principiile în conformitate cu care trebuie examinate întrebările instanței de trimitere.
- 37 În ceea ce privește, în primul rând, examinarea respectării principiului echivalenței, trebuie să se arate că, în speță, se aplică norme speciale grupului de consumatori care au încheiat cu o instituție financiară, într-o anumită perioadă, un contract de împrumut în monedă străină care cuprinde clauzele menționate la articolul 3 alineatul (1) și/sau la articolul 4 alineatul (1) din Legea DH 1, prima dintre aceste clauze trebuind considerată, potrivit dispozițiilor menționate, abuzivă și nulă, în timp ce a doua este prezumată abuzivă.
- 38 În temeiul articolului 37 alineatul (1) din Legea DH 2, concluziile care trebuie prezentate de consumator în cadrul procedurii jurisdicționale contencioase îndreptate împotriva unui contract care cuprinde cele două clauze prevăzute la articolul 3 alineatul (1) și la articolul 4 alineatul (1) din Legea DH 1 pot fi examinate și admise pe fond numai dacă, *primo*, debitorul solicită și aplicarea consecinței

juridice a nulității, *secundo*, acesta nu solicită aplicarea, dintre consecințele juridice ale nulității totale, a aceleia care constă în restabilirea situației anterioare încheierii contractului în discuție și, *tertio*, debitorul depune o lichidare a conturilor care cuprinde sumele pretinse în mod abuziv.

- 39 Potrivit instanței de trimitere, aceste trei condiții nu se aplică acțiunilor având ca obiect contracte de împrumut încheiate cu consumatorii care nu conțin o clauză referitoare la diferența dintre cursurile de schimb sau la opțiunea de modificare unilaterală. Dispozițiile în vigoare în aceste cazuri, în special articolul 239/A alineatul (1) din vechiul Cod civil și articolul 6:108 din Codul civil, nu impun ca reclamantul să indice consecințele juridice pe care solicită instanței naționale să le atribuie unei eventuale anulări parțiale sau totale a contractului de împrumut în cauză și nici să își cuantifice pretențiile sub forma unei lichidări a conturilor precum cea impusă prin modalitățile în litigiu.
- 40 Din moment ce, potrivit dreptului național, îi revine consumatorului sarcina să respecte unele condiții specifice în cazul unui litigiu care intră sub incidența articolului 37 din Legea DH 2 pentru ca acesta să fie admisibil și pentru ca consumatorul să poată obține o decizie cu privire la fondul cauzei, instanța de trimitere i-a solicitat acestuia din urmă să își completeze cererea introductivă în temeiul dispoziției menționate. În schimb, procedura aplicabilă în cazurile menționate la punctul anterior nu ar impune consumatorului astfel de obligații.
- 41 În această privință, trebuie să se sublinieze totuși că, pentru a se stabili dacă aceste două proceduri reglementează situații similare, în sensul jurisprudenței citate la punctul 35 din prezenta hotărâre, este numai de competența instanței naționale, care cunoaște direct modalitățile procedurale aplicabile, să verifice similitudinea acțiunilor respective din punctul de vedere al obiectului, al cauzei și al elementelor lor esențiale (a se vedea în acest sens Hotărârea din 12 februarie 2015, Baczó și Vizsnyiczai, C-567/13, EU:C:2015:88, punctul 44, precum și jurisprudența citată).
- 42 În aceste condiții, prezumând stabilită similitudinea situațiilor respective, este necesar să se examineze dacă modalitățile procedurale ale acțiunilor întemeiate pe Directiva 93/13, precum cele în discuție în litigiul principal, sunt mai puțin favorabile decât cele ale acțiunilor întemeiate în exclusivitate pe dreptul național.
- 43 Astfel cum a arătat avocatul general în esență la punctul 47 din concluzii, impunerea unor cerințe procedurale suplimentare în sarcina consumatorului ale cărui drepturi sunt conferite de dreptul Uniunii nu implică, în sine, ca modalitățile procedurale respective să îi fie mai puțin favorabile. Astfel, situația trebuie analizată ținând seama de locul pe care îl ocupă dispozițiile procedurale vizate în ansamblul procedurii în cauză, de desfășurarea acestei proceduri și de particularitățile acestor dispoziții în fața instanțelor naționale (a se vedea în acest sens Hotărârea din 27 iunie 2013, Agrokonsulting-04, C-93/12, EU:C:2013:432, punctul 38 și jurisprudența citată).
- 44 În această privință, rezultă din însuși modul de redactare a articolului 3 alineatul (1) și a articolului 4 alineatul (1) din Legea DH 1 că legiuitorul maghiar înțelege să califice drept abuzive două tipuri de clauze cuprinse în majoritatea contractelor de împrumut încheiate în monedă străină între un consumator și un comerciant, una referitoare la diferența dintre cursurile de schimb, iar cealaltă referitoare la o opțiune de modificare unilaterală. Potrivit explicațiilor furnizate de guvernul maghiar, în vederea calculării, în conformitate cu cursul de schimb oficial stabilit de Banca Națională a Ungariei pentru moneda străină corespunzătoare, a sumei plătite în exces de către consumator având în vedere caracterul abuziv al acestor clauze, instituția financiară întocmește o lichidare a conturilor, pe care consumatorul poate, dacă este cazul, să o conteste.
- 45 Reiese din dosarul înaintat Curții că, dat fiind numărul mare de contracte de împrumut încheiate în monedă străină cu consumatorii în Ungaria, care conțin cele două clauze menționate la punctul precedent, legiuitorul național, adoptând printre altele Legea DH 2, a intenționat să scurteze și să simplifice procedura care trebuie urmată în fața instanțelor naționale. Astfel, în cazuri similare care nu vizează drepturi care decurg din dreptul Uniunii, constatarea nulității uneia sau mai multor clauze

abuzive nu ar fi suficientă în sine pentru a soluționa în mod definitiv litigiul, fiind necesară o a doua procedură în cazul în care consumatorul dorește ca instanța națională să determine consecințele juridice ale nulității parțiale sau totale a contractului în cauză și să stabilească sumele plătite eventual fără a fi datorate.

- 46 Pe de altă parte, rezultă din articolul 38 alineatul (6) din Legea DH 2 că lichidarea conturilor întocmită de instituția financiară devine definitivă în măsura în care consumatorul nu o contestă. Potrivit explicațiilor furnizate de guvernul maghiar în ședință, nu îi revine consumatorului sarcina să efectueze calculul excedentului de plată, cu excepția cazului în care acesta ar invoca nulitatea altor clauze pretins abusive decât cele două clauze vizate de această lege. Într-un asemenea situație, i-ar reveni consumatorului sarcina să specifice suma pe care apreciază că a plătit-o fără a fi datorată ca urmare a aplicării acestor alte clauze.
- 47 Or, o asemenea cerință care, potrivit guvernului maghiar, ar fi doar o expresie specifică a normei generale aplicabile în dreptul procesual civil potrivit căreia o cerere trebuie să fie precizată și cuantificată nu pare să fie mai puțin favorabilă decât normele aplicabile unor acțiuni similare întemeiate pe dreptul național, aspect a cărui verificare este însă de competența instanței de trimitere.
- 48 În aceste condiții, cerințele procedurale în discuție în litigiul principal, având în vedere locul acestora în sistemul instituit de legiuitorul maghiar care urmărește să soluționeze într-un termen rezonabil foarte multe litigii având ca obiect contracte de împrumut încheiate în monedă străină și care cuprind clauze abusive, nu pot fi, în principiu, considerate drept mai puțin favorabile decât cele referitoare la acțiuni similare care nu au ca obiect drepturi care decurg din dreptul Uniunii. În consecință, sub rezerva verificărilor pe care instanța de trimitere este chemată să le efectueze, astfel de cerințe nu pot fi considerate incompatibile cu principiul echivalenței.
- 49 În ceea ce privește, în al doilea rând, principiul protecției jurisdicționale efective, trebuie să se arate că obligația statelor membre de a prevedea modalități procedurale care permit asigurarea respectării drepturilor de care justițiabilii beneficiază în temeiul Directivei 93/13 împotriva utilizării unor clauze abusive implică cerința unei protecții jurisdicționale, consacrată și la articolul 47 din cartă. Această protecție trebuie să existe atât pe planul desemnării instanțelor competente să judece acțiuni întemeiate pe dreptul Uniunii, cât și în ceea ce privește definirea modalităților procedurale (a se vedea în acest sens Hotărârea din 17 iulie 2014, Sánchez Morcillo și Abril García, C-169/14, EU:C:2014:2099, punctul 35, precum și jurisprudența citată).
- 50 Cu toate acestea, Curtea a admis deja că protecția consumatorului nu este absolută (Hotărârea din 26 ianuarie 2017, Banco Primus, C-421/14, EU:C:2017:60, punctul 47). Astfel, faptul că o procedură specială impune anumite cerințe procedurale pe care consumatorul trebuie să le respecte pentru a-și putea valorifica drepturile nu înseamnă că acesta nu beneficiază de o protecție jurisdicțională efectivă. În fapt, deși Directiva 93/13 impune, în litigiile dintre un profesionist și un consumator, o intervenție pozitivă, exterioară părților din contract, a instanței naționale sesizate cu astfel de litigii, respectarea principiului protecției jurisdicționale efective nu se opune, în principiu, ca instanța sesizată să solicite consumatorului să prezinte anumite elemente în susținerea pretențiilor sale (a se vedea prin analogie Hotărârea din 1 octombrie 2015, ERSTE Bank Hungary, C-32/14, EU:C:2015:637, punctul 62).
- 51 Deși este adevărat că normele procedurale în discuție în litigiul principal necesită un efort suplimentar din partea consumatorului, este la fel de adevărat că aceste norme, în măsura în care vizează să decongestioneze sistemul judiciar, sunt consecința, ca urmare a numărului de cauze în discuție, a unei situații excepționale și urmăresc interesul general al bunei administrări a justiției. Normele respective sunt, în sine, susceptibile să prevaleze în raport cu interesele particulare (a se vedea în acest sens Hotărârea din 12 februarie 2015, Baczó și Vizsnyiczai, C-567/13, EU:C:2015:88, punctul 51, precum și jurisprudența citată), cu condiția ca acestea să nu depășească ceea ce este necesar pentru atingerea obiectivului lor.

- 52 În speță, având în vedere obiectivul care urmărește descongestionarea sistemului judiciar, nu rezultă, aspect a cărui verificare este totuși de competența instanței de trimitere, că normele care impun consumatorului să prezinte o cerere exprimată valoric care constă, cel puțin în parte, într-o lichidare a conturilor întocmită deja de instituția financiară interesată și să precizeze consecința juridică pe care solicită instanței naționale să o aplice în ipoteza în care contractul de împrumut în discuție sau anumite clauze ale acestuia ar fi nule sunt atât de complexe și includ condiții atât de împovărătoare încât aceste norme ar afecta în mod disproportionat dreptul la o protecție jurisdicțională efectivă al consumatorului.
- 53 În plus, în ceea ce privește aspectul dacă imposibilitatea consumatorului de a solicita instanței să dispună restabilirea situației anterioare încheierii contractului de împrumut în discuție, întrucât articolul 37 din Legea DH 2 prevede că constatarea nulității contractelor de împrumut vizate de Legea DH 1 poate fi solicitată numai dacă se solicită de asemenea constatarea validității contractului sau a producerii efectelor până la data pronunțării hotărârii instanței naționale, contravine dreptului la o protecție jurisdicțională efectivă, este de competența instanței de trimitere să verifice dacă, în astfel de împrejurări, se poate considera, în conformitate cu jurisprudența Curții amintită la punctul 34 din prezenta hotărâre, că constatarea caracterului abuziv al clauzelor conținute în contractul respectiv permite restabilirea situației în drept și în fapt în care s-ar fi aflat consumatorul în lipsa acestor clauze abuzive, în special prin fundamentarea unui drept la restituirea avantajelor dobândite în mod nejustificat, în detrimentul său, de către comerciant în temeiul clauzelor abuzive menționate.
- 54 În această privință, în răspunsul la întrebările adresate de Curte, ERSTE Bank și guvernul maghiar au declarat, în ședință, că consumatorul este în măsură, în cursul procedurii speciale prevăzute la articolul 37 din Legea DH 2, nu numai să solicite restituirea sumelor plătite în mod necuvenit ca urmare a aplicării de către instituția financiară a celor două clauze specifice vizate la articolele 3 și 4 din Legea DH 1, ci și să obțină repararea consecințelor care rezultă din aplicarea, în privința sa, a altor clauze eventual abuzive. Dacă situația se prezintă astfel sau dacă există o altă cale procedurală efectivă deschisă consumatorului care permite solicitarea restituirii sumelor plătite în mod necuvenit în temeiul celorlalte clauze menționate, aspect a cărui verificare este de competența instanței de trimitere, efectivitatea protecției urmărite prin Directiva 93/13 nu se opune unor norme procedurale precum cele în discuție în litigiul principal.
- 55 Având în vedere cele ce precedă, trebuie să se răspundă la prima și la a doua întrebare că articolul 7 din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că nu se opune, în principiu, unei reglementări naționale care prevede cerințe procedurale specifice, precum cele în discuție în litigiul principal, pentru acțiunile introduse de consumatori care au încheiat contracte de împrumut în monedă străină ce conțin o clauză privind diferența dintre cursurile de schimb și/sau o clauză referitoare la opțiunea de modificare unilaterală, cu condiția ca constatarea caracterului abuziv al clauzelor cuprinse într-un astfel de contract să permită restabilirea situației în drept și în fapt în care s-ar fi aflat consumatorul în lipsa acestor clauze abuzive.

Cu privire la a treia întrebare

- 56 Prin intermediul celei de a treia întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă Directiva 93/13 trebuie interpretată în sensul că se aplică și situațiilor care nu conțin un element transfrontalier.
- 57 În această privință, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante, dispozițiile Tratatului FUE privind libertățile de circulație nu își găsesc aplicarea în situații în care toate elementele se limitează la interiorul unui singur stat membru (a se vedea în acest sens Hotărârea din 15 noiembrie 2016, Ullens de Schooten, C-268/15, EU:C:2016:874, punctul 47 și jurisprudența citată).

- 58 Cu toate acestea, astfel cum a arătat avocatul general la punctul 70 din concluzii, cauza principală nu vizează dispozițiile tratatului referitoare la aceste libertăți de circulație, ci dreptul Uniunii care armonizează un anumit domeniu de drept între statele membre. În consecință, normele de drept al Uniunii în discuție se aplică indiferent de caracterul pur intern al situației în discuție în litigiul principal.
- 59 Rezultă că Directiva 93/13 trebuie interpretată în sensul că se aplică și situațiilor care nu prezintă un element transfrontalier.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 60 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a doua) declară:

- 1) **Articolul 7 din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii trebuie interpretat în sensul că nu se opune, în principiu, unei reglementări naționale care prevede cerințe procedurale specifice, precum cele în discuție în litigiul principal, pentru acțiunile introduse de consumatori care au încheiat contracte de împrumut în monedă străină ce conțin o clauză privind diferența dintre cursul de schimb aplicabil la acordarea împrumutului și cel aplicabil la rambursarea acestuia și/sau o clauză care prevede o opțiune de modificare unilaterală ce permite creditorului să majoreze dobânzile, comisioanele și costurile, cu condiția ca constatarea caracterului abuziv al clauzelor cuprinse într-un astfel de contract să permită restabilirea situației în drept și în fapt în care s-ar fi aflat consumatorul în lipsa acestor clauze abuzive.**
- 2) **Directiva 93/13 trebuie interpretată în sensul că se aplică și situațiilor care nu prezintă un element transfrontalier.**

Semnături